

HVERNIG ER BEST AÐ ÁVAXTA PENINGA?

Frá orðum til athafna ...

Þegar stórt er spurt verður oft fát um svör. Svo er þó ekki hér. Í eftirfarandi kafla sem jafnframt er síðasti kafla bókarinnar eru settar fram þrjár aðferðir sem einstaklingar geta beitt við ávöxtun sparifjár. Þær byggjast á aldri einstaklings, viðhorfi hans til áhættu og markmiði með sparnaði. Aðferðirnar þrjár eru svo sameinaðar í eina sem gera ætti öllum kleift að eignast sparifé og ávaxta það á árangursríkan hátt.

Það er nefnilega ekki nóg að velja saman verðbréf þannig að þau myndi skilvirkt verð-

bréfasafn eins og fjallað var um í 4. kafla. Spurningin er hvernig þetta skilvirka verðbréfasafn á að líta út. Á það eingöngu að vera samsett úr skuldabréfum eða eingöngu úr hlutabréfum? Eiga skuldabréfin að vera til skamms eða langs tíma? Á að velja skuldabréf ríkissjóðs eða skuldabréf fyrirtækja? Hvort eru betri hlutabréf gamalgróinna traustra fyrirtækja eða hlutabréf ungra vaxandi fyrirtækja? Skilvirk verðbréfasöfn (þ.e. söfn á framlinunni) geta m.ö.o. verið af ýmsu tagi. Hvert þeirra verður fyrir valinu fer eftir því hver fjárfestirinn er.

HVERNIG ER BEST AÐ ÁVAXTA PENINGA?

Hægt er að velja um margar tegundir verðbréfa á markaðnum en mikilvægt er að hver og einn finni þá samsetningu sem honum hentar.

Þegar verðbréfasafn er sett saman er mikilvægt að hafa áhættudreifingu að leiðarljósi.

Mismunandi aðferðir við ávöxtun peninga

Að mörgu þarf að huga þegar ávaxta á peninga og mikilvægt er að fara vel yfir þau atriði sem hafa áhrif á valið. Til þess að vera viss um að öll atriðin hafi komið fram er gott að hafa skipulega aðferð til að fara eftir. Ýmsar leiðir eru til og margt hefur verið skrifað um fjármál einstaklinga.

Hér eru kynntar þrjár viðurkenndar aðferðir sem notaðar eru við ákvörðun á ávöxtunarleiðum einstaklinga. Sú fyrsta tekur mið af aldri, næsta af áhættu fjárfestingarinnar og í þeirri síðustu er gengið út frá markmiðum. Æviskeiðaskiptingin fjallar um hvernig aðstæðurnar breytast þegar líða tekur á ævina. Í aðferð númer tvö er áhættuvitund könnuð og hver og einn getur prófað eigið viðhorf til áhættu með því að taka áhættuprófið sem fylgir síðar í kaflanum. Í þriðju aðferðinni, markmiðaleiðinni, er lýst aðferð sem meira hefur verið notuð fyrir stofnanafjórfaða, t.d. lífeyrissjóði, og hefur hér verið lögð að þörfum einstaklinga.

Hver fjölskylda þarf að setja sér forsendur og vinna skipulega út frá þeim. Þannig er hægt að leggja grunn að fjárhagslegu öryggi.

Í síðari hluta kaflans eru aðferðirnar þrjár tengdar saman til að mynda heildstæða aðferð sem einstaklingur og fjölskylda geta notað til að velja réttu sparnaðarleiðirnar. Til að skýra aðferðina er tekið dæmi af fjármálum hjóna og því sem þau þurfa að athuga áður en ákveðið er hvernig sparifénu er ráðstafað.

Aðferðir við ákvörðun ávöxtunarleiða:

1. Æviskeiðaskiptingin.
2. Áhættuvitund.
3. Markmiðaleiðin.

Taka þarf tillit til margra þátta við val á verðbréfum og þess vegna er gott að hafa skipulega aðferð til að fara eftir þegar þessir þættir eru metnir.

Aðferð I: Æviskeiðaskiptingin

Til að byggja upp eignir og ávaxta sparifé með skipulögðum hætti er afar mikilvægt að líta á alla starfsævina og eftirlaunaárin sem eina heild. Það á auðvitað við um fjármál eins og annað í lífinu að gerðirnar á einum tímapunkti hafa áhrif á stöðuna á þeim næsta. Þetta þarf að hafa í huga þegar fjármálin eru skipulögð.

Í eignasamsetningu Malkiels er tiltölulega hátt hlutfall hlutabréfa. Það er eðlilegt því að bandaríski hlutabréfamarkaðurinn er mjög þróaður. Þar sem íslenski hlutabréfamarkaðurinn er enn í mótun ætti hlutfall innlendra hlutabréfa að vera lægra hjá íslenskum fjárfestum.

Í bókinni *A Random Walk Down Wall Street* lýsir Burton G. Malkiel þessu hugtaki og gerir fjórar tillögur að eignaskiptingu einstaklinga á mismunandi aldri, 25 ára, 35–40 ára, 55 ára og u.þ.b. 67 ára og eldri. Malkiel leggur aðaláherslu á aldurskiptinguna en kemur einnig inn á að fólk þurfi að taka afstöðu til áhættu almennt og að setja sér sín eigin markmið. Þegar eignaskipting Malkiels er skoðuð á myndinni á næstu síðu sést að hann ætlar hátt hlutfall til hlutabréfakaupa. Það er eðlilegt þar sem skiptingin er miðuð við bandaríska markaðinn þar sem hlutabréfamarkaður er þróaður og stór hluti af sparifé fólks er í hlutabréfum eða hlutabréfasjóðum.

Í eignaskiptingunni er tekið tillit til atriða sem almennt hafa áhrif á fjármál fólks á hverju skeiði. Skiptingin hentar auðvitað ekki öllum einstaklingum innan hvers hóps frekar en aðrar almennar reglur gera. Hins vegar getur þessi uppsetning þjónað sem góður upphafspunktur fyrir einstakling við að byggja upp verðbréfasafn sitt.

Í Bandaríkjunum hefur einnig verið notuð sú þumalputtaregla að taka töluna 100 og draga aldurinn frá og mismuna-talan er þá æskilegt hlutfall af hlutabréfum. Einstaklingur sem er 25 ára ætti því að eiga 75% af peninga-legum eignum í hluta-bréfum.

Æviskeiðin þrjú

Til einföldunar er ævinni hér skipt í þrjú skeið:

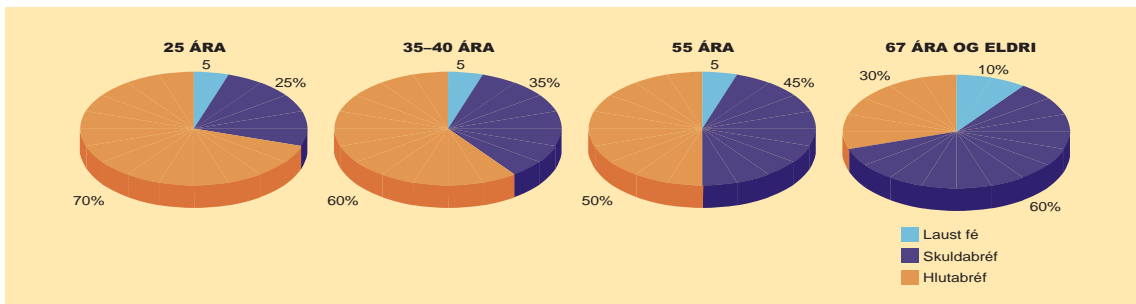
1. Fyrsta æviskeið nær frá því byrjað er að vinna til fertugs.
2. Annað æviskeið er frá fertugu til starfsloka.
3. Þriðja æviskeið er eftirlaunaárin.

Á hverju þessara æviskeiða er margt sem er sameiginlegt einstaklingum innan hvers skeiðs og þess vegna hægt að fjalla um ákveðna þætti sem eiga við um flesta.

Eftir því sem líður á hvert æviskeið breytast aðstæður auðvitað hjá hverjum og einum og mikilvægt að taka tillit til þess og gera ráðstafanir í samræmi við það. Á næstu opnu er frekari umfjöllun um einkenni hvers æviskeiðs. Þar hefur einnig verið sett fram hugmynd að eignaskiptingu eftir æviskeiðum þar sem búið er að taka tillit til markaðsaðstæðna á Íslandi. Ekki er ráðlegt að setja eins hátt hlutfall í hlutabréf og Malkiel leggur til þar sem hlutabréfamarkaðurinn á Íslandi er ekki fullmótaður. Á þessa skiptingu ber að líta sem viðmiðun en hver einstaklingur þarf síðan sjálfur að velja eignaskiptingu eftir eigin aðstæðum.

Taka þarf tillit til þess að aðstæður breytast eftir því sem líður á hvert æviskeið og ákvarðanatöku í fjármálum þarf að miða við þær breytingar.

Æskileg eignaskipting samkvæmt Burton G. Malkiel

Æviskeið 1: 25–40 ára

Upp úr tvítugu eru flestir að hefja launaða vinnu og koma sér upp heimili. Tekjur eru að jafnaði hlutfallslega lágar framan af starfsaldrinum en fara hækkandi eftir því sem reynsla fæst í starfi og ábyrgð eykst. Útgjöld eru hlutfallslega há á þessu æviskeiði í samanburði við tekjur. Því fyrir sem fólk byrjar að leggja fyrir reglulega, þeim mun lengur geta vextirnir unnið

við að auka við spariféð. Framan af er reglulegur sparnaður í smáum stíl oft eina leiðin til að byggja upp sparnað.

Á þessu æviskeiði er að öðru jöfnu óhætt að taka heldur meiri áhættu við ávöxtun sparifjár sem hugsað er til langs tíma en síðar á ævinni. Langur tími er til stefnu til að vinna upp hugsanlegt tap vegna sveiflna í gengi hlutabréfa og skuldabréfa. Hlutabréf ættu að jafnaði að vega heldur þyngra í sparifé á fyrri hluta ævinnar vegna þess að ávöxtun hlutabréfa er að jafnaði heldur hærri en ávöxtun skuldabréf þegar til lengdar lætur.

Æviskeið 2: 40–67 ára

Á öðru æviskeiðinu ná tekjur oftast hámarki og skuldir minnka. Oft er miðað við að fólk sé orðið að mestu skuldlaust um sextugt. Á öðru æviskeiðinu verður líka oftast til stærstur hluti þess sparifjár sem fólk eignast um ævina. Þá er mikilvægt að líta til eftirlaunaáranna og reyna að stefna í átt að

þeim markmiðum sem sett hafa verið um hreina eign fjölskyldunnar.

Á öðru æviskeiðinu er hyggilegt að draga heldur úr áhættu við ávöxtun sparifjárins en það merkir oftast að lækka hlutfall hlutabréfa og lengstu skuldabréfa, einkum þegar líða tekur að starfslokum. Sparifé er þá oft orðið hátt hlutfall af árstekjum og ástæða til þess að gæta fyllsta öryggis við ávöxtun þess.

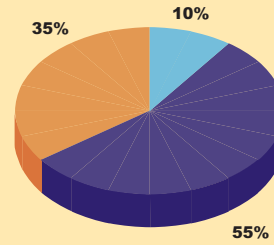
Æviskeið 3: Eftirlaunaárin

Á eftirlaunaárunum er skynsamlegt að taka sem minnsta áhættu við ávöxtun sparifjár. Á þeim árum lifir eigandinn oftast eingöngu af eignum sínum og af eftirlaunum frá lífeyrissjóð-

um. Þess vegna eru sveiflur í gengi verðbréfa eða verði annarra eigna óheppilegar og geta leitt til taps ef ekki er vel að gætt. Um 85% sparifjárins ættu að vera á bankareikningum og í skuldabréfum sem ekki eru til langs tíma.

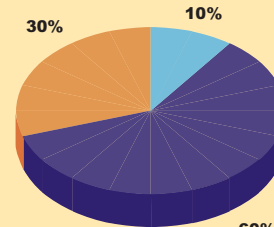
Æskileg eignaskipting eftir æviskeiðum

Í upphafi vinnualdurs er ungt fólk að koma þaki yfir höfuðuð og eignast innbú og bifreið. Flestir eru önnur kafnir á þessum aldri og vinna mikið. Eftir að fólk er komið yfir erfiðasta hjallann við að koma sér fyrir er óhætt að taka meiri áhættu en síðar í lífinu. Ráðlegt er að taka upp reglulegan sparnað (sem dregst af launum) til að tryggja að sparifé myndist.

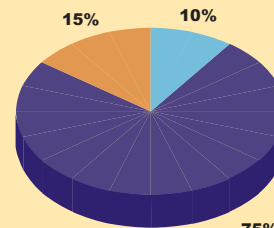
Æviskeið 1

Áhætta fer eftir fjölskylduáðstæðum. Stór fjölskylda með innan við meðaltekjur ætti ekki að taka mikla áhættu en lítil fjölskylda eða einstaklingur með háar tekjur getur leyft sér að taka meiri áhættu.

Æviskeið 2

Nú er ráðlegt að draga verulega úr áhættu og halda henni í lágmarki vegna þess að eftir starfslok eru engar tekjur lengur fyrir launaða vinnu. Áhersla er lögð á skuldabréf til skamms tíma og vel seljanleg markaðsverðbréf.

Æviskeið 3

Laust fé:

Bankareikningur eða ríkis- og bankavíxlar.

Skuldabréf:

Ríkisskuldabréf, húsbref eða önnur markaðsskuldabréf. Verðbréfasjóðir sem eingöngu ávaxta eignir í markaðsskuldabréfum.

Hlutabréf:

Erlend og innlend hlutabréf þannig samsett að aðeins markaðsáhætta sé tekin (eða því sem næst).

Aðferð II: Áhættuvitund

Önnur aðferð sem oft er beitt er að líta eingöngu á áhættu sparnaðarleiðanna og velja fjárfestingu með tilliti til þess. Þessari aðferð er mikið beitt í Þýskalandi og er hér stuðst við bækur þeirra Jürg M. Lattmann og Jacques Trachsler, *Ihre 1. Million. Kein Wunschtraum* og *Das Buch vom Geld*, ásamt þýska fjármálatimaritinu *Alles Geld*. Nauðsynlegt er að geta greint hvers konar áhætta fylgir fjárfestingunni og að geta metið hana. Forsenda fyrir því að velja saman eignir með tilliti til áhættu er að þekkja eigin áhættuvilja. Hver og einn þarf að vita hve mikla áhættu hann þolir að taka miðað við fjárhagsstöðu og gera sér grein fyrir viðhorfi sínu til áhættu almennt.

Mikilvægt er að þekkja eigið áhættuþol miðað við fjárhagsstöðu og almennt viðhorf til áhættu.

Hvað tengir fólk orðinu áhætta?

Hætta — vá ..	84%
Hætta á tapi .	77%
Óvissa	58%
Áskorun	50%
Tækifæri	41%
Spenna	23%

Þessi könnun sýnir viðbrögð fólks við orðinu áhætta. Sumir hafa jákvætt viðhorf til orðsins og skilja það sem áskorun eða tækifæri, aðrir hafa neikvætt viðhorf og skilja það sem tap eða einhvers konar hættu. (Heimild: Könnun frá 1984 gerð af Louis Harris Associates, birtist í Financial Planning, 4. útg., eftir Leimberg, Satinsky, LeClair og Doyle.)

Hvað er áhætta?

Fjallað var um áhættu af verðbréfum í 3. og 4. kafla en þar var lögð áhersla á gengisáhættu, þ.e. hversu miklar sveiflur eru á gengi (ávöxtun) bréfanna. Áhætta er hins vegar af ýmsum toga. Aðaláhættan í verðbréfavíðskiptum er aðávöxtunin verði öðruvísi en áætlað var þegar kaupin voru gerð. Ýmsir þættir geta valdið því eins og fram kemur í töflunni á næstu síðu. Það getur til dæmis skipt máli hvort verðbréf bera fasta eða breytilega vexti. Verðbréf og önnur form sparnaðar eru einnig misjafnlega vel varin fyrir verðbólguhækkunum. Erfitt getur verið að selja eignina á þeim tíma þegar nota á peningana og loks er hætta á því að skuldarinn greiði ekki á réttum tíma eða greiði alls ekki. Sú hætta er þó mjög lítil á skráðum markaðsverðbréfum. Hver og einn þarf að þekkja þá áhættu sem fylgir eigin fjárfestingu og meta hvaða áhrif hún hefur á heildareignasafnið.

Áhætta í verðbréfavíðskiptum felst í fleiru en sveiflum á gengi verðbréfa.

Mismunandi tegundir áhættu í verðbréfavíðskiptum:

Tegund	Í hverju felst áhættan	Hvenær á hún við	Aðgerðir
Gengisáhætta ...	<i>er hættan á því að lægra verð (gengi) fái fyrir verðbréf á söludegi en gert var ráð fyrir við kaupin.</i>	<i>þegar markaðsvextir eru ekki þeir sömu við kaup og sölu skuldabréfs.</i>	<i>Rétt er að kaupa verðbréf með föstum vöxtum til langs tíma þegar spáð er vaxtalækkun en verðbréf til skamms tíma þegar spáð er vaxtahækkun.</i>
Vaxtaáhætta ...	<i>er hættan á því að vextirnir sem gert var ráð fyrir þegar kaupin voru gerð fái ekki.</i>	<i>þegar keypt eru skuldabréf með breytilegum vöxtum.</i>	<i>Rétt er að kaupa bréf með breytilegum vöxtum þegar spáð er vaxtahækkun en bréf með föstum vöxtum á undan vaxtalækkun.</i>
Verðbólguáhætta ...	<i>er hættan á því að verðbólga verði önnur (og meiri) en reiknað var með við kaupin og fjár festingin skili lægri ávöxtun.</i>	<i>þegar óvissa ríkir í verðlagsmálum og fjárfest er í óverðtryggðum verðbréfum..</i>	<i>Þegar verðbólga er vaxandi er rétt að hafa sparnað verðtryggðan en óverðtryggðan með föstum vöxtum ef spáð er lækkandi verðbólgu.</i>
Endursöluáhætta ...	<i>er hættan á því að ekki sé hægt að selja verðbréf hvenær sem þess er óskað.</i>	<i>ef fjár kaupendur eru að ákveðnum verðbréfum annaðhvort vegna eðlis bréfanna eða markaðsaðstæðna.</i>	<i>Rétt er að fjárfesta ekki í verðbréfum með ótrygga endursölu nema fyrir þann hluta sparifjár sem er hugsaður til langs tíma.</i>
Kröfufat ...	<i>er hættan á að tapa hluta eða öllum höfuðstól eignarinnar.</i>	<i>þegar keypt eru skuldabréf með ótraustum skuldara og lélegum tryggingum. Þessi áhætta er ekki veruleg þegar um er að ræða markaðsverðbréf með traustum greiðendum.</i>	<i>Rétt er að meta tryggingar vel áður en fjárfest er.</i>
Vanskilaáhætta ...	<i>er hættan á því að skuldari greiði ekki á greiðsludegi.</i>	<i>þegar keypt er skuldabréf með ótraustum skuldara.</i>	<i>Rétt er að meta skuldara vel áður en fjárfest er.</i>

Sækist þú eftir að taka áhættu (ert áhættusækinn), ert þú reiðubúinn að taka vel ígrundaða áhættu eða forðast þú áhættu (ert áhættufelinn)?

Ef þú vilt vita svarið skaltu þreyta áhættuprófið á næstu opnu.

Loks þarf að taka afstöðu til áhættu svo að ákveða megi samsetningu eigna. Áhættuþol ræðst af tekjum, eignum og fjölskyldustærð en viðhorfið til áhættu getur verið alveg óháð áhættuþoli. Ástæðulaust er að taka óþarfa áhættu jafnvel þó að fjárhagsstaðan leyfi það. En hvernig má meta viðhorf til áhættu í fjármálum? Með því að þreyta áhættuprófið á næstu opnu getur lesandinn komist að eigin viðhorfi til áhættu.

Hærri ávöxtun — meiri áhætta

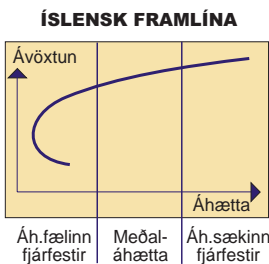
Áhætta og ávöxtun eru nátengd eins og fram hefur komið í 3. og 4. kafla. Sá sem sækist eftir hárrí ávöxtun verður að vera reiðubúinn að taka áhættu. Að öðru jöfnu er áhættan mest þar sem mest von er um ávöxtun og öfugt. Hér er þessum þáttum raðað í tvo píramída, eins og sést á næstu síðu.

Hvernig tengist áhættumatið kröfunni um hærri ávöxtun?

Allir vilja fá góða ávöxtun á sparifé sitt, alveg óháð því hvort þeir flokkast sem áhættufælnir, áhættusæknir eða einhvers staðar þar á milli. Hins vegar er mjög mismunandi hversu mikla ávöxtun þessir hópar vilja fá fyrir ákveðna aukningu á áhættu. Myndin hér á næstu síðu skýrir betur þennan mismun.

Að vega saman ávöxtun og áhættu

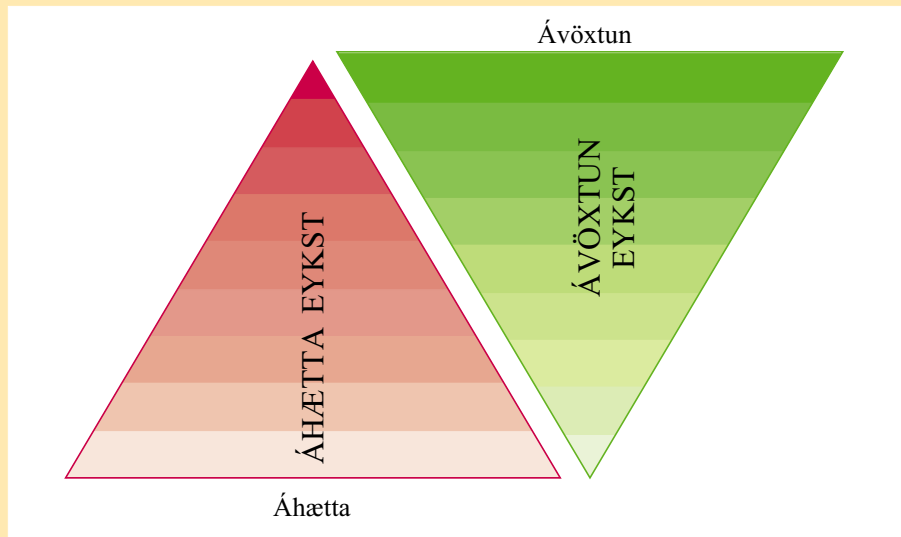
Til að fá eins háa ávöxtun og mögulegt er miðað við þá áhættu sem fjárfestirinn er reiðubúinn að taka þarf að vega saman ávöxtun og áhættu. Um þetta er fjallað ítarlega í 3. og 4. kafla en hér til hliðar er mynd af framlínu fyrir skilvirk eignasöfn. Með því að velja einhvern punkt á línunni fæst hæsta ávöxtun sem möguleg er miðað við ákveðna áhættu. Inn á myndina er síðan sett skipting miðað við áhættusækinn fjárfesti, áhættufelinn fjárfesti og þann sem vill hafa áhættuna í meðallagi.

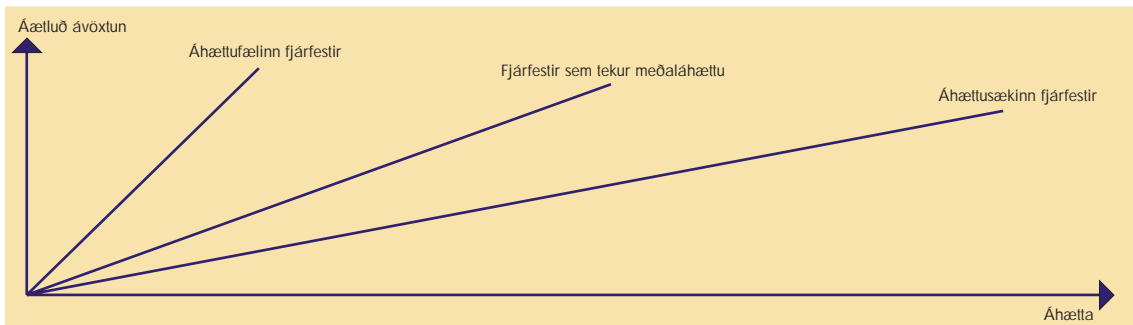
Framlína er röð skilvirkra verðbréfasafna. Ekki er hægt að velja eignasafn sem nær hærri ávöxtun m.v. gefna áhættu. Hins vegar liggja mörg söfn fyrir neðan línuna sem hægt er að breyta þannig að ávöxtun eykst án þess að áhætta aukist.

Skilvirkt verðbréfasafn er þannig samsett að ekki er hægt að auka ávöxtun þess án þess að auka um leið áhættu og ekki hægt að draga úr áhættu án þess að minnka um leið ávöxtun.

Áhætta eykst eftir því sem ofar dregur í áhættupíramídanum og lögunin gefur til kynna að hlutfallslega minnst af eignunum er í áhættumesta hlutanum en mest í þeim eignum sem raðast neðst, þ.e. þeim áhættuminnstu.

Ávöxtunarpíramídan snýr öfugt og að öðru jöfnu má búast við meiri ávöxtun eftir því sem áhætta eykst.

Áhættufælinn fjárfestir krefst hlutfallslega meiri hækkunar á ávöxtun en nemur þeirri viðbótaráhættu sem hann tekur.

Fjárfestir sem tekur **meðaláhættu** fer fram á hlutfallslega sömu hækkun á ávöxtun og viðbótaráhættu sem hann tekur.

Áhættusækin fjárfestir sættir sig við að fá hlutfallslega minni ávöxtun fyrir þá viðbótaráhættu sem hann tekur.

ÁHÆTTUPRÓF

Þetta próf hjálpar þér að meta hversu mikla áhættu þú ert reiðubúin(n) að taka.

1. Þú hefur tapað 15% á síðustu fjárfestingu þinni vegna markaðssveiflna, mánuði eftir að þú keyptir. Ef engar af forsendunum sem lágu fyrir við kaupin hafa breyst, mundir þú:

- a. *Sitja sem fastast og bíða eftir að verðið hækki aftur?*
 b. *Selja og losna þannig við margar andvökunætur ef verðið heldur áfram að falla?*
 c. *Kaupa meira — ef þetta virtist góð fjárfesting í upphafi þá lítur hún enn betur út nú þegar verðið er lægra?*

2. Mánuði eftir að þú keyptir verðbréf hækkaði það allt í einu í verði um 40%. Ef þú getur ekki aflað þér frekari upplýsinga um fjárfestinguina, mundir þú:

- a. *Selja?* b. *Eiga áfram með von um frekari hækkun?* c. *Kaupa meira — í von um frekari hækkun?*

3. Hvort vildir þú frekar hafa:

- a. *Keypt í áhættumiklum vaxtarsjóði sem hefur litið hækkað síðustu sex mánuði?*
 b. *Keypt einingar í öruggum verðbréfasjóði með lágri ávöxtun og horfa upp á sjóðinn sem þú varst að hugsa um tvöfalda verðmæti sitt á sex mánuðum.*

4. Mundi þér líða betur ef:

- a. *Þú tvöfaldaðir peninga þína með kaupum á hlutabréfum?*
 b. *Þú kæmist hjá því að tapa helmingi eigna þinna vegna lækkunar á hlutabréfum með því að kaupa í öruggum verðbréfasjóði?*

5. Hvaða kringumstæður hefðu gert þig ánægðasta(n)?

- a. *Að vinna 5.000.000 kr. í happdrætti.* b. *Að erfa 5.000.000 kr. frá ríku ættingja.*
 c. *Að ávinna þér 5.000.000 kr. með því að hætta 1.000.000 kr. á hlutabréfamarkaði.*
 d. *Hvað sem er af ofangreindu — fimm milljónirnar hvernig sem þú eignaðist þær.*

6. Það er verið að breyta húsinu þar sem þú leigir í minni íbúðir. Þú getur annaðhvort keypt íbúðina sem þú býrð í fyrir 6 m. kr. eða selt kaupréttinn fyrir 1,5 m. kr. Markaðsverð íbúðarinnar er 8,5 m. kr. Ef þú kaupir íbúðina þá gæti tekið hálf til eitt ár að selja hana, kostnaður á mánuði við að eiga hana væri kr. 70.000 og þú yrðir að taka lán fyrir fyrstu greiðslunni. Þú vilt ekki eiga heima í þessu húsi — hvað myndir þú gera?

- a. *Selja réttinn fyrir 1,5 m. kr.* b. *Kaupa íbúðina og selja hana á markaðnum.*

7. Þú erfir skuldlaus íbúð frænda þíns sem er metin á 7 m. kr. Þó að íbúðin sé í góðu hverfi þar sem verðið gæti hækkað meira en sem svarar verðbólgunni þá er hún frekar illa farin. Þú gætir leigt íbúðina fyrir 35.000 kr. á mánuði í núverandi ástandi en fyrir 50.000 ef þú létir gera hana upp. Endurnýjunina er hægt að fjármagna með veðláni í íbúðinni. Þú myndir:

- a. *Selja íbúðina.* b. *Leigja íbúðina í núverandi ástandi.* c. *Endurnýja íbúðina og leigja hana síðan.*

8. Þú vinnur fyrir vaxandi lítið einkafyrirtæki í hugbúnaði. Fyrirtækið er að afla fjár með því að selja starfsmönnum sínum hlutabréf. Áætlað er að gera fyrirtækið að almenningshlutafélagi eftir nokkur ár. Ef þú kaupir hlutabréf getur þú ekki selt þau fyrr en farið verður að skrá gengið opinberlega. Þangað til mun fyrirtækið ekki greiða neinn arð. Þegar fyrirtækið verður gert að almenningsfélagi gæti gengi bréfanna orðið 10 til 20 sinnum hærra en þú greiddir fyrir þau. Hvað myndir þú fjárfesta fyrir mikið í þessum hlutabréfum?

- a. Ekkert. b. Eins mánaðar laun. c. Þriggja mánaða laun. d. Sex mánaða laun.

9. Vinur þinn og nágrenni sem er reyndur fiskeldisfræðingur er að setja saman hóp fjárfesta til þess að fjármagna nýja þorskeldisstöð sem gæti skilað 50 til 100 sinnum upphaflegu fjárfestingunni. Ef þorskeldið bregst þá glatast öll fjárfestingin. Vinur þinn áætlar 20% líkur á að eldið gangi upp. Hvað myndir þú fjárfesta mikið?

- a. Ekkert. b. Eins mánaðar laun. c. Þriggja mánaða laun. d. Sex mánaða laun.

10. Þú fréttir að nokkrir verktakar eru að skoða möguleikann á að byggja á óbyggðu landi. Þér er boðinn kaupréttur á hluta af landinu. Kostnaðurinn er um það bil tveggja mánaða laun en hagnaðurinn gæti orðið tíu mánaða laun. Þú myndir:

- a. Kaupa landið. b. Láta þetta eiga sig, höfðar ekki til þín.

11. Þú ert þátttakandi í getraunaleik í sjónvarpi og getur valið um eitthvað af eftirtöldu. Hvað myndir þú velja?

- a. 100.000 krónur í peningum b. 50% líkur á að vinna 400.000 krónur.
 c. 20% líkur á að vinna 1.000.000 krónur. d. 5% líkur á að vinna 10.000.000 krónur.

12. Það er árið 1993 og verðbólga er á uppleið. Spáð er að eignir eins og góðmálmar, málverk og fasteignir muni hækka meira í verði en verðbólgan. Eignir þínar eru nú í óverðtrygðum skuldabréfum. Hvað myndir þú gera?

- a. Eiga skuldabréfin.
 b. Selja skuldabréfin og setja helminginn í skammtímaverðbréf og helminginn í fasteignir.
 c. Selja skuldabréfin og kaupa fasteignir fyrir allt saman.
 d. Selja skuldabréfin og kaupa fasteignir fyrir allt og taka lán til að kaupa meira af þeim.

13. Þú tapar 50.000 krónum í spilavíti. Hvað ert þú tilbúinn til að leggja mikið undir til að reyna að vinna aftur þessar 50.000 krónur?

- a. Engu — þú hættir núna. b. 10.000 krónum. c. 25.000 krónum.
 d. 50.000 krónum. e. Meira en 50.000 krónum.

Stigagjöf:

Nú getur þú reiknað út hvers konar fjárfestir þú ert – hvert viðhorf þitt er til áhættu.

Leggðu saman stigin þín með því að nota stigagjöfina hér fyrir neðan.

1. a-3, b-1, c-4 2. a-1, b-3, c-4 3. a-1, b-3 4. a-2, b-1 5. a-2, b-1, c-4, d-1
 6. a-1, b-2 7. a-1, b-2, c-3 8. a-1, b-2, c-4, d-6 9. a-1, b-3, c-6, d-9 10. a-3, b-1
 11. a-1, b-3, c-5, d-9 12. a-1, b-2, c-3, d-4 13. a-1, b-2, c-4, d-6, e-8

Ef stigin eru:

Undir 21: Þú ert íhaldsamur fjárfestir sem forðast áhættu (áhættufelinn).

21 til 35: Þú ert virkur fjárfestir sem vill taka vel ígrundaða áhættu.

36 og yfir: Þú ert áræðinn fjárfestir sem vill taka áhættu (áhættusækin).

Aðferð III: Markmiðaleiðin

Markmiðaleiðin byggist á sex þrepum:

1. Markmiðasetning.
2. Áhættugreining.
3. Skattaleg staða og aðrir áhrifaþættir.
4. Afstaða til eignaskiptingar.
5. Eignastýring.
6. Mæling á árangri ávöxtunar.

Í *Random Walk Down Wall Street* gat Malkiel þess að eignasamsetning ætti að vera þannig að hver eign uppfyllti ákveðin markmið, jafnvel þótt hægt væri að ákveða eignaskiptingu að mestu út frá aldri. Hér á eftir er lýst aðferð sem gengur út frá fjárfestingu og eignaskiptingu út frá settum markmiðum. Þessi aðferð hefur mest verið notuð af stærri fjárfestum, s.s. lífeyrissjóðum, en á ekki síður við fyrir einstaklinga sem eru að setja saman sitt eigið verðbréfasafn. Stuðst er við efni eftir Terry Watsham *International Portfolio Management Strategies and Techniques in Practice*.

1. Markmiðasetning

Mikilvægt er að markmiðið með fjárfestingunni sé skýrt, t.d. hvort það er lífeyrir eða kaup á húsnæði eða bifreið. Einstaklingur getur t.d. sett sér það markmið að eignast varasjóð að fjárhæð 5 m. kr. eftir 20 ár þegar hann fer á eftirlaun.

Mikilvægt er að setja fram fjárhagsleg markmið bæði til skamms og langs tíma.

2. Áhættugreining

Þegar einstaklingur eða fjölskylda á í hlut er ráðlegt að minnka áhættu við ávöxtun eigna eftir því sem árin færast yfir eins og fram kemur í æviskeiðaaðferðinni en taka þó um leið tillit til viðhorfs til áhættu almennt.

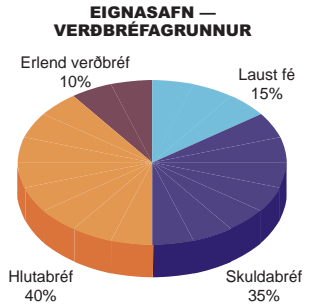
3. Skattaleg staða og aðrir áhrifaþættir

Eftir að markmið hafa verið sett og afstaða tekin til áhættu þarf að greina skattalega stöðu svo og aðra ytri þætti sem hafa áhrif á ávöxtun.

Athuga þarf m.a. hvort hægt er að lækka skattgreiðslur með eignabreytingum.

4. Afstaða til eignaskiptingar

Nú er komið að því erfiðasta en það er að taka afstöðu til eignaskiptingar, að ákveða samsetningu verðbréfasafns. Slík eignaskipting er einnig nefnd verðbréfragrunnur, þ.e. sú eignaskipting sem lögð er til grundvallar við ávöxtun eigna. Þegar verðbréfragrunnur hefur verið skilgreindur er hægt að mæla áhættu nákvæmlega og meta þá ávöxtun sem er í vændum. Áhætta er hér skilgreind sem sveiflur í ávöxtun.

5. Eignastýring

Þegar eignaskipting hefur verið ákveðin og verðbréfragrunnur settur upp er komið að eignastýringu. Eignastýring getur verið annaðhvort hlutlaus eða virk. Í hlutlausri eignastýringu felst að verðbréfaeign er því sem næst í sömu hlutföllum og verðbréf í þeirri vísitölu eða grunni sem miðað er við. Ávöxtunin sem eigandinn á í vændum er þá sú sama og hækkunin eða lækkunin sem orðið hefur á vísitölunni. Um áhættu og eignastýringu í verðbréfasöfnum er nánar fjallað í 3. og 4. kafla.

6. Mæling á árangri ávöxtunar

Síðasti áfanginn við að ávaxta peninga er að meta árangurinn, t.d. einu sinni eða tvisvar sinnum á ári. Árangur er metinn með því að mæla ávöxtun í verðbréfasafninu á viðkomandi tímabili og bera hana saman við ávöxtun í verðbréfragrunninum sem skilgreindur hefur verið. Mat á árangri er afar mikilvægt því að án þess kemur ekki í ljós hvort sú áhætta sem tekin var hélt í hendur við ávöxtun verðbréfragrunnsins. Án þess er raunar heldur ekki ljóst hvort eigandanum miðar áfram á réttri leið í átt að markmiðum hans um uppbyggingu eigna.

Hvernig er hagkvæmast að byggja upp safn eigna til að ná markmiðum? Hér á myndinni er tillaga að skiptingu, en hentar hún þér?

Fylgjast þarf með hvernig til tekst með ávöxtun og bera saman við þá viðmiðun sem notuð er.

Í virkri eignastýringu felst að reynt er að ná hærri ávöxtun en sem nemur hækkun vísitölnunnar. Hlutföllum í verðbréfragrunni er þá hnikað til, t.d. tvisvar sinnum á ári, og nýrrar samsetningar leitað sem gefið gæti hærri ávöxtun í ljósi aðstæðna á markaði hverju sinni. Það afbrigði virkrar eignastýringar þegar hlutföllum í verðbréfragrunni er hnikað til án þess að auka áhættu er nefnd „taktísk“ eignastýring. Í „taktískri“ eignastýringu felst að verðbréfasafn færist nær framlinunni á mynd sem sýnir áhættu og ávöxtun verðbréfasafna (sjá 4. kafla), þ.e. í átt að hærri ávöxtun eða minni áhættu.

Tenging aðferðanna

Áfram verður notuð sex þrepa skiptingin sem lýst var í markmiðaaðferðinni hér að framan.

1. Markmiðasetning.
2. Áhættuprófið; áhættugreining.
3. Skattaleg staða og aðrir áhrifaþættir.
4. Val á eignasamsetningu.
5. Eignastýring.
6. Mæling á árangri og fjúrlit.

Ef ekki er vitað hver mánaðarleg útgjöld eru er erfitt að skipuleggja sparnað og meta hvaða sparnaðarform hentar best.

Nú er komð að því að mynda heilsteypa aðferð við að ákveða samsetningu eigna og ávöxtun fjármuna. Grunnurinn að þeirri aðferð er markmiðaaðferðin. Með því að fylgja liðum 1–6 hér á eftir eru fyrstu sporin stigin til þess að ákvarða eignasamsetningu og ávöxtun sparifjár. Inn í ákvörðun markmiða fléttast hugsunin um skiptingu ævinnar í þrjú skeið. Eftir greiningu á áhættu og athugun á þeim þáttum sem hafa áhrif á val fjárfestingar er síðan hægt að setja safnið saman og huga að stýringu og eftirliti með því.

Áður en einstaklingur eða fjölskylda getur hafist handa við að ákvarða eignaskiptingu þarf fjárhagsleg staða að vera ljós. Nauðsynlegt er að vita hverjar eignir og skuldir eru til að meta hreina eign og skuldbindingar í framtíðinni. Einnig er mikilvægt að meta hvað hægt verður að leggja fyrir í framtíðinni.

Núverandi staða

Byrjað er á því að meta núverandi stöðu, þ.e. gera rekstrar- og efnahagsreikning fyrir heimilið. Áður en hafist er handa er nauðsynlegt að skipuleggja vel allt sem viðkemur fjármálum heimilisins og koma bókhaldinu í lag.

Það er mikilvægt að byrja strax og síðar er hægt að bæta aðferðirnar. Í fyrstu er hægt að gera lauslegt yfirlit yfir tekjur og gjöld og meta eigna- og skuldastöðu. Því betur sem þessi undirbúningsvinna er unnin þeim mun betri verður lokaárangur.

Hægt er að taka það besta úr hinum mismunandi aðferðum við ákvörðun á ávöxtun sparifjár og sameina í eina heilsteypa aðferð.

Byrja þarf á því að gera yfirlit yfir rekstur heimilis og meta núverandi eignastöðu.

1. Markmiðasetning

Mikilvægt er að fjölskyldan setji sameiginleg markmið í fjármálum, bæði til skamms tíma, t.d. vegna sumarleyfis, og til langs tíma t.d. vegna varasjóðs til eftirlaunaáranna.

Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskilyrði	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
1	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
2	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
3	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
4	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
5	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
6	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
7	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
8	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
9	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti
10	Rekstrarnúmer	Rekstrarnafn	Rekstrarslag	Rekstrarskipti	Rekstrarskipti

Þegar fjármál eru skipulögð með það fyrir augum að auka sparifé er nauðsynlegt að hafa yfirlit yfir tekjur og gjöld til að vita hversu mikið er eftir til að leggja fyrir.

Áður en lengra er haldið í setningu markmiða og ákvörðun um ávöxtun er tekin þarf hver og einn að vita hverjar eignir eru umfram skuldir, þ.e. setja fram eignir og skuldir á markaðsverði og aðrir út hreina eign.

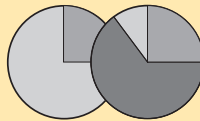
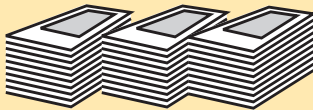
2. Áhættuprófið; áhættugreining

Næst er að gera sér grein fyrir hvaða áhættu á að taka þegar sparifé er ávaxtað. Með því að taka áhættuprófið sem kynnt hefur verið er hægt að meta viðhorf til áhættu.

3. Skattaleg staða og aðrir áhrifaþættir

Áður en verðbréf eða aðrir sparnaðarkostir eru ákveðnir þarf að meta áhrif skatta á sparnað og hvort hægt er að lækka skattana. Einnig þarf að vita hvaða áhrif kostnaður og aðrir þættir hafa á valið.

4. Val á eignasamsetningu

Nú er komið að því að velja saman eignir og þarf þá að veita og meta framangreinda þætti og velja það sem best samrýmist markmiðum að teknu tilliti til áhættu og annarra áhrifaþátta.

5 Eignastýring

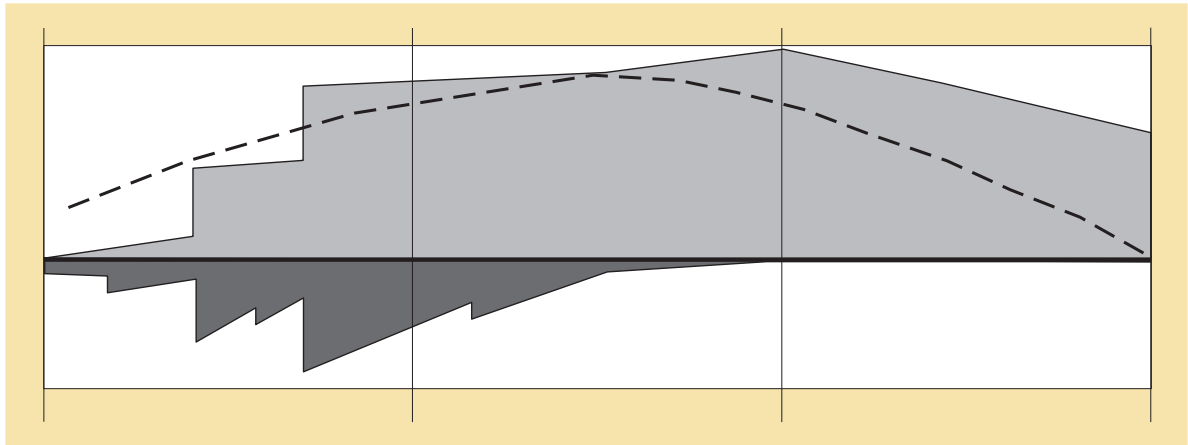
Þegar búið er að velja samsetningu eigna þarf að ákveða hvernig eigi að stýra eignasafninu. Á að fylgja virkri eða hlutlausri eignastýringu?

6. Mæling á árangri og eftirlit

Eftir að ákveðið hefur verið hvernig á að ávaxta spariféð er mikilvægt að fylgjast með hvort markmiðum sé náð til að geta gert ráðstafanir ef fyrirsjáanlegt er að þau náist ekki.

Morgunblaðið

Með því að líta á ævina sem eina heild sést hvernig staðan breytist frá einu æviskeiði til annars. Nauðsynlegt er að hafa þetta til hliðsjónar þegar áhætta er metin.

Eignir: Fasteignir og sparifé
 Skuldir
 Atvinnutekjur

Tímarnir breytast og mennirnir með ...

Núna ...

... er ég við nám
 ... er ég fulltrúi
 ... hef ég 70.000 kr. í laun
 ... eru tekjur mínar fastar
 ... bý í eigin íbúð
 ... leigi ég íbúð
 ... er ég ógift(ur)
 ... erum við barnlaus
 ... eru fyrirvinnur tvær
 ... er ég í launaðri vinnu
 ... o.s.frv.

... eftir tvö ár

... byrja ég að vinna
 ... ætla ég að vera gjaldkeri
 ... ætla ég að vera með 120.000 kr.
 ... verða þær það enn þá
 ... verð ég þar enn þá
 ... þarf ég að leigja stærri íbúð
 ... gætum við átt eitt barn
 ... er bara ein(n) í bili

... eftir fimm ár

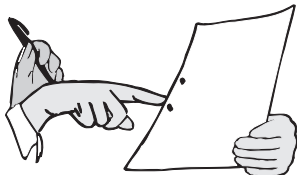
... fæ ég stöðuhækkun
 ... að verða deildarstjóri
 ... 150.000 kr.
 ... gætu þær e.t.v. hækkað
 ... gæti ég hugsað mér að flytja
 ... ætla ég að kaupa íbúð
 ... ætla ég að festa ráð mitt
 ... eigum við e.t.v. annað

... eftir tíu ár

... fer ég að vinna sjálfstætt
 ... að verða forstöðumaður
 ... 180.000 kr.
 ... en síðan lækkað aftur
 ... ef til vill hæð eða raðhús
 ... eru fyrirvinnur aftur tvær
 ... er ég komin(n) á eftirlaun

Merkið við þær breytingar sem gætu átt við.

2. Áhættugreining

„Tvisvar á ævinni er ekki hægt að leyfa sér að taka áhættu, þegar maður hefur ekki efni á því og þegar maður hefur efni á því.“
Mark Twain: *Following the Equator*.

Áhættufelni virðist minnka eftir því sem eignir og/eða tekjur fólks aukast. Miðað við aðra tekjuháa einstaklinga eru hlutfallslega flestir milljónamæringar áhættusæknir. En þýðir þetta að einstaklingur hefur orðið áhættusæknari eftir að hann varð milljónamæringur eða varð hann milljónamæringur vegna þess að hann tók mikla áhættu?

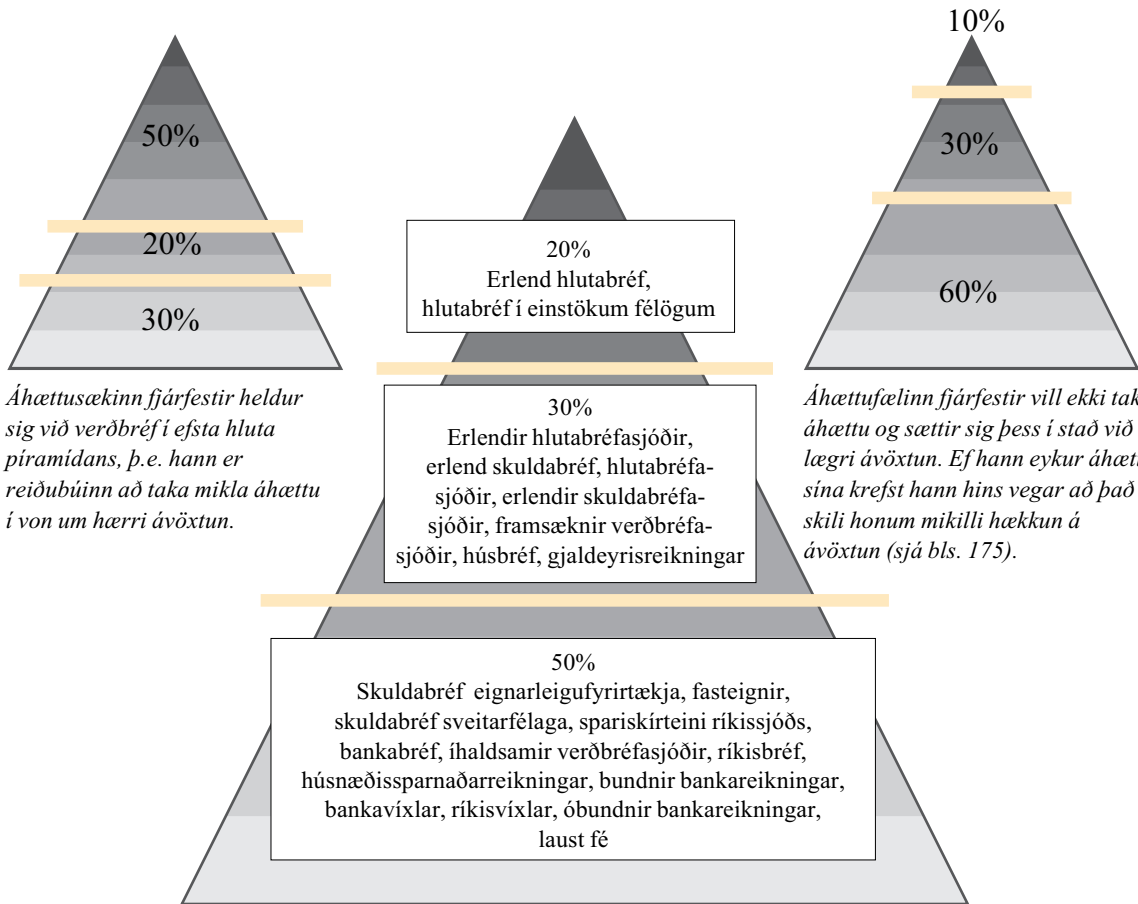
Nú þarf að greina þá áhættu sem hver og einn er reiðubúinn að taka. Fyrst er að meta áhættu með tilliti til fjárhagsstöðu. Á æviskeiði 1 (frá því að vinna hefst til fertugs) er óhætt að taka meiri áhættu en þegar líður á æviskeið 2 (frá fertugu til starfsloka). Ástæðan er sú að á æviskeiði 1 er sparifé að jafnaði lítill hluti árstekna. Þá er líka langur tími til starfsloka til að vinna upp lakari ávöxtun sem kann að hljótask af því að aukin áhætta er tekin. Þó er áhættuþolið fyrst framan af æviskeiði 1 oft lítið meðan skuldir eru miklar og útgjöld mikil. Á síðari hluta æviskeiðs 2 er rétt að byrja að minnka áhættu og á æviskeiði 3, á eftirlaunaárunum, er ráðlegt að taka sem minnsta áhættu. Einu tekjur fólks eftir starfslok eru af eignum, þ.e. af réttindum í lífeyrissjóði og öðrum eignum. Engin ástæða er til að skerða þær eignir með því að taka áhættu. Hér að framan er áhættuþol aðallega haft til hliðsjónar en á hverjum tíma verður að meta eigin viðhorf til áhættu almennt þegar eignasafnið er valið.

Í 3. kafla er áhætta í hlutabréfum og skuldabréfum metin eftir því hversu breytileg ávöxtun þeirra hefur verið. Með þessa skilgreiningu að leiðarljósi og með því að taka aðra þætti áhættu inn í er hinum ýmsu kostum á íslenska verðbréfamarkaðnum ráðað í áhætturöð inn í píramíðann hér á næstu síðu. Eftir því sem ofar dregur eykst áhættan og áhættumestu fjárfestingarnar sem íslenskum fjárfestum bjóðast trjóna á toppnum. Hlutfallsleg skipting milli einstakra áhættuflokka fer eftir því hvernig fjárfestirinn metur áhættu og eru hlutföllin hér miðuð við þann sem er reiðubúinn að taka

Mikilvægt er að greina á milli þess hversu mikla áhættu einstaklingur þolir að taka með tilliti til fjárhagsstöðu og hversu mikla áhættu hann vill taka vegna viðhorfs til áhættu.

Áhættuþol og áhættumat getur breyst eftir því sem líður á ævina eða aðstæður breytast.

nokkra áhættu. Til hliðar eru síðan myndir sem gætu átt annars vegar við áhættusækinn fjárfesti og hins vegar við áhættufælinn fjárfesti.

Áhættusækinn fjárfestir heldur sig við verðbréf í efsta hluta píramídans, þ.e. hann er reiðubúinn að taka mikla áhættu í von um hærri ávöxtun.

Áhættufælinn fjárfestir vill ekki taka áhættu og sættir sig þess í stað við lægri ávöxtun. Ef hann eykur áhættu sína krefst hann hins vegar að það skili honum mikilli hækkun á ávöxtun (sjá bls. 175).

Í píramídanum er markaðsverðbréfum raðað eftir áhættu þeirra. Um er að ræða skuldabréf, hlutabréf og einingar í verðbréfasjóðum sem skráðir eru á opinberum mörkuðum á Íslandi eða erlendis. Einnig eru teknir með bankareikningar og fasteignir. Hins vegar eru hér undanskilin ýmis skuldabréf, s.s. skuldabréf með fasteignaveði eða sjálfskuldarábyrgð sem margir fjárfestar hafa í sínum verðbréfasöfnum. Miðað við skiptingu verðbréfaeignar hér að ofan er fjárfestirinn tilbúinn að taka nokkra áhættu en vill þó hafa helming eigna sinna í öruggum eignum.

3. Skattaleg staða og aðrir áhrifaþættir

Eftir að markmið hafa verið sett og áhætta metin er nauðsynlegt að meta skattalega stöðu og kanna hvaða þættir aðrir hafa áhrif á val einstakra verðbréfa, s.s. kostnaður og seljanleiki. Í töflunni hér fyrir neðan eru settir fram helstu þættir sem hafa áhrif á val verðbréfa og er mikilvægt að afla upplýsinga um þá á hverjum tíma.

Mikilvægir áhrifaþættir við val á sparnaðarleiddum

	Áhætta (sveiflur í ávx.)	Seljan- leiki	Ávöxtun	Stuttur tími	Skatta- lækkun	Verð- bólguvörn	Kostnaður
<i>Erlend hlutabréfi einstökum félögum</i>	xxx	xx	xxx	0	0	x	xxx
<i>Innlend hlutabréfi einstökum félögum</i>	xxx	x	xxx	0	xxx	x	xx
<i>Erlendir hlutabréfasjóðir</i>	xx	xx	xx	x	0	x	xxx
<i>Erlend skuldabréf</i>	xx	xx	x	x	0	x	xxx
<i>Innlendir hlutabréfasjóðir</i>	xx	xx	xx	x	xxx	x	xx
<i>Erlendir skuldabréfasjóðir</i>	xx	xx	x	x	0	x	xxx
<i>Framsæknir verðbréfasjóðir, íslenskir</i>	xxx	xx	xxx	x	x	x/xx	xx
<i>Húsbréf</i>	xx	xxx	x	x	xx	xxx	x
<i>Gjaldeyrisreikningar</i>	xx	xxx	x	xx	x	x	x
<i>Skuldabréfeignarleigufyrirtækja</i>	x	xx	xx	x	0	xxx	xx
<i>Fasteignir</i>	x	x	x	0	0	xx	xx
<i>Skuldabréfsveitarfélaga</i>	x	x	xx	x	0	xxx	xx
<i>Spariskirteini ríkissjóðs</i>	x	xxx	x	x	xx	xxx	x
<i>Bankabréf</i>	x	xx	xx	x	0	xxx	xx
<i>Íhaldssamir verðbréfasjóðir, íslenskir</i>	x	xxx	x	xx	x/xx	xx	x
<i>Ríkisbréf</i>	x	xx	x	xx	xx	x	x
<i>Húsnæðissparnaðarreikningar</i>	x	x	xx	0	xxx	xxx	x
<i>Bundnir bankareikningar</i>	x	x	x	0	x	xxx	x
<i>Bankavíxlar</i>	x	x	x	xxx	0	x	x
<i>Ríkisvíxlar</i>	x	xx	x	xxx	xx	x	x
<i>Óbundnir bankareikningar</i>	x	xxx	x	xxx	x	x	x
<i>Laust fé</i>	0	xxx	0	xxx	0	0	0

xxx= uppfyllir mjög vel, xx= uppfyllir vel, x= uppfyllir sæmilega, 0= uppfyllir alls ekki

Þegar ávöxtun er borin saman er mikilvægt að taka tillit til skatta, kostnaðar og annars sem bein áhrif hefur á ávöxtunina. Einnig eru ýmsir möguleikar til þess að lækka skattgreiðslur, þ.e. tekju- og eignarskatta. Þeir möguleikar sem nú eru til skattalækkunar munu falla niður eftir nokkur ár og er því rétt að kanna hvort möguleiki er á að nýta allar skattaívilnanir meðan færi gefst.

Eignarskattur greiðist af hreinni eign fari hún yfir ákveðin mörk. Hægt er að lækka eignarskattinn með því að velja eignarskattsfrjáls verðbréf, s.s. spariskrifteini, húsbref, ríkisvixla og ríkisbréf, hlutdeildarskrifteini verðbréfasjóða sem eingöngu fjárfesta í framangreindum bréfum og hlutabréf að ákveðnu hámarki. Bankainnstæður eru eignarskattsfrjálsar þegar þær eru umfram skuldir.

Ef heildareignir fólks fara yfir ákveðin mörk þarf að greiða eignarskatt af því sem umfram er. Með eignabreytingum er hægt að lækka eignarskattinn, því að enn eru ákveðnar eignir undanþegnar eignaskatti, annað hvort alfarið eða með ákveðnum takmörkunum.

Ýmis kostnaður er tengdur verðbréfa- og bankaviðskiptum. Mismunandi er hversu háur kostnaðurinn er og hvort hann er í hlutfalli við viðskiptin eða föst krónutala. Mikilvægt er að fá upplýsingar um kostnað strax í upphafi viðskipta því að hann hefur áhrif á arðsemi sparfjár.

Með innleggi á húsnæðissparnaðarreikninga er hægt að lækka tekju- eða eignarskatt. Endurgreiðsla skatta er ákveðið hlutfall af árlegu innleggi á reikninginn.

Nauðsynlegt er að fylgjast með umræðum um skattalagabreytingar og áhrif þeirra á sparifé.

Frekari upplýsingar um kostnað i viðskiptum er að finna í köflunum um einstakar tegundir verðbréfa hér að framan.

Skýringar við töflu á bls. 186.

Áhætta: Einkunn gefin eftir áhættu. Áhætta er hér mæld eftir því hversu mikið ávöxtun hefur sveiflast í fortíðinni. Minni sveiflur þýða meira öryggi í þessu tilviki. xxx þýðir að miklar sveiflur hafa verið í ávöxtun.

Seljanleiki: Einkunn er gefin eftir því hversu auðvelt er að selja viðkomandi eign þegar á þarf að halda. xxx þýðir að eftirmarkaður með viðkomandi eign er góður og að það taki yfirleitt stuttan tíma að selja.

Ávöxtun: Metið er hversu háa ávöxtun má búast við að fá á viðkomandi eign. xxx þýðir að reikna má með góðri ávöxtun.

Skammtímaávöxtun: Hvernig hentar viðkomandi eign til skammtímaávöxtunar? xxx þýðir að hún henti vel til skammtímaávöxtunar.

Skattalækkun: Hér er athugað hvort hægt er að lækka tekju- eða eignarskatt með kaupum á viðkomandi eign. 0 þýðir að engar skattaívilnanir bjóðast en xxx að töluverðum árangri megi ná til skattalækkunar.

Verðbólguvörn: Hversu tryggt er að ávöxtun verði það mikil að raunvirði eignarinnar lækki ekki? xxx þýðir að viðkomandi eign er bundin vísitölu.

Kostnaður: Hve mikill er kostnaður við kaup og sölu? Mun hann rýra ávöxtun mikið? Er kostnaður við vörslu eða umsýslu? Þarf að greiða önnur gjöld? Hér þýðir 0 að kostnaður er enginn en xxx að kostnaður sé mikill.

4. Eignasamsetning

Nú er komið að því að velja saman eignir til að mynda eignasafnið. Aðstæður eru mismunandi hjá hverjum einstaklingi og ekki er hægt að setja fram eitt eignasafn sem hentar öllum. Til að sýna hvernig aðferðin sem lýst er hér að framan getur nýst er tekið dæmi af hjónum og hvað þau þurfa að gera þegar samsetning og ávöxtun sparifjár er ákveðin. Inn í dæmið er fléttað athugasemdum um reglulegan sparnað og ráðstöfun sparifjár.

Núverandi fjárhagsstaða Sveins og Guðrúnar:

Eignir:		Skuldir og hrein eign:	
<i>Hús</i>	13.000 þús. kr.	<i>Húsnæðislán</i>	4.000 þús. kr.
<i>Bifreið</i>	1.500 þús. kr.	<i>Lífeyrissjóðslán</i>	500 þús. kr.
<i>Sparifé</i>	2.500 þús. kr.	<i>Lán v/bifreiðakaupa</i>	500 þús. kr.
Samtals eignir	17.000 þús. kr.	Samtals skuldir	5.000 þús. kr.
		Hrein eign	12.000 þús. kr.

Sveinn Guðmundsson er 50 ára deildarstjóri, giftur Guðrúnu Bjarnadóttur, 47 ára bankastarfsmanni. Þau eiga þrjú börn, 15, 18 og 23 ára. Elsta barnið er flutt að heiman en hin tvö eru enn í skóla og búa í foreldrahúsum. Sveinn og Guðrún byrjuðu á því að taka saman yfirlit yfir eignir og skuldir heimilisins til að finna út hreina eign. Jafnframt tóku þau saman yfirlit yfir rekstur heimilisins til að gera sér grein fyrir hvað þau gætu lagt fyrir af tekjum sínum til að auka við sparifé.

Nauðsynlegt er að vita hversu mikið er hægt að leggja reglulega fyrir til að byggja upp sparifé.

miðað við núverandi stöðu eru að jafnaði um 20 þús. kr. eftir í hverjum mánuði sem bætist við sparifé þeirra. Til viðbótar við núverandi sparifé hefur Guðrúnu nýlega tæmst arfur að fjárhæð kr. 1.200.000 sem kemur til greiðslu eftir nokkrar vikur.

Næsta skref var að setja niður á blað þau markmið sem fjölskyldan stefnir að, bæði til skamms tíma, s.s. endurnýjun bíls, en einnig langtímamarkmið eins og fjárhagslegt öryggi á eftirlaunaárunum. Í töflunni hér fyrir neðan eru helstu markmið fjölskyldunnar og hvenær hún vill ná þeim. Það kemur síðan í ljós að öll þessi markmið nást ekki.

Nánar er fjallað um útreikning á reglulegum sparnaði í lok kaflans.

Markmið (allar fjárhæðir í þús. kr. *)	Fjárhæð	Árafjöldi til að ná markm.	Ráðstöfun núverandi sparifjár	Verðmæti núv.sparifjár í lok tímab.	Fjármögnun með reglul. sparnaði	Fjárhæð mánaðarl. sparnaðar
Varasj. til eftirlaunaára **	5.000	17	1.300	2.500	2.500	8,6
Öryggissjóður	600	0	600	600	0	0
Menntun barna	2.000	5	1.600	2.000	0	0
Endurnýjun bifreiðar	400	3	200	220	180	4,7
Sumarfrí (annað hvert ár)	300	2			300	12,0
Bátur	2.500	10			2.500	17,0
Samtals	10.800		3.700		5.480	42,3

* Í útreikningunum í töflunni er ávallt miðað við að ná 4% raunávöxtun á sparifé og allar fjárhæðir eru á föstu verðlagi, þ.e. ekki er tekið tillit til verðbólgu.

** Hér er um að ræða varasjód sem getur skapað viðbótartekjur við lífeyrisgreiðslur þeirra á eftirlaunaárunum.

Markmiðið er 5.000 þús. kr. og með því að leggja fyrir nú 1.300 þús. kr. og ávaxta þær með 4% raunvöxtum þá verður sú fjárhæð u.þ.b. 2.500 þús. kr. eftir 17 ár (þ.e. $1.300.000 \times 1,9479$ sem er stuðull fyrir ávöxtun m.v. 4% vexti og 17 ár — sjá vaxtatöflu í viðauka). Til að ná þeim 2.500 þús. kr. sem eftir standa þarf að leggja fyrir um 8.600 kr. á mánuði í 17 ár ($2.500.000 / 289,55$ sem er stuðull fyrir reglulegan sparnað m.v. 4% vexti og 17 ár — sjá vaxtatöflu í viðauka).

Að hverju þurfa Sveinn og Guðrún að hyggja?

Þegar fjölskyldan hafði komið sér saman um markmiðalistann í fjárhæðum og tíma þá skiptu Sveinn og Guðrún núverandi sparifé milli markmiða eins og sést í töflunni hér að framan. Þar sem núverandi sparifé nægir ekki til að ná öllum markmiðum þarf að reikna hve mikið þarf að leggja til hliðar í hverjum mánuði til að láta draumana rætast. Í aftasta dálki töflunnar hér að framan sést hve háa fjárhæð þarf til að ná hverju markmiði og í heild þurfa þau að leggja fyrir 42.300 kr. til að ná öllum markmiðum.

Ef núverandi sparifé og mánaðarlegur sparnaður nægir ekki til að ná markmiðum þarf að breyta markmiðum eða lækka útgjöld til að geta lagt meira fyrir. Oft þarf hvort tveggja að koma til.

Mánaðarlegur sparnaður þeirra er nú ekki nema 20 þús. kr. og það dugir ekki til. Eitt markmiðið er að eignast bát eftir 10 ár því að Sveinn hefur mikinn áhuga á að komast á sjó. Sveinn sættir sig við að geyma þennan draum. Eftir stendur að þau þurfa að leggja fyrir 25.300 kr. á mánuði til að ná hinum markmiðunum og telja þau að með því að skera niður útgjöld þá nái þau þessum rúmlega 5.000 kr. sem upp á vantar.

Nú er komið að því að Sveinn og Guðrún geri sér grein fyrir þeirri áhættu sem þau vilja taka. Þar sem þau eru nokkuð vel stödd fjárhagslega og greiðsluþyrði skulda ekki mjög hátt hlutfall mánaðartekna er áhættuþol þeirra nokkurt. En hvert er viðhorf þeirra til áhættu? Eftir að hafa tekið áhættuprófið hér framar í kaflanum kom í ljós að Guðrún getur hugsað sér að taka nokkra áhættu en þó að vel athuguðu máli en Sveinn er mun áhættufælnari. Þau hafa því komið sér saman um að taka litla áhættu. Þau verja því aðeins litlum hluta sparifjárins í áhættausama fjárfestingu með von

Mikilvægt er að greiðsluþyrði skulda liggja ljós fyrir þegar metið er hve mikla áhættu fjölskyldan þolir að taka.

um hærri ávöxtun þegar frá líður.

Eignasamsetningin

Fyrir í kaflanum var sýnd mynd af framlínu fyrir íslenska verðbréfamarkaðinn og þeirri samsetningu verðbréfa sem gefur hámarksávöxtun miðað við áhættu. Guðrún og Sveinn hafa nú tekið afstöðu og vilja ekki taka mikla áhættu. Þau velja áhættu sem samsvarar 8,35% breytileika í ávöxtun (staðalfrávik). Næst setja þau ákveðin takmörk fyrir því hve miklu sparifé þau vilja ráðstafa í hvern flokk verðbréfa. Miðað við þessi skilyrði er hér til hliðar mynd af framlínu sem markar eignasöfnin sem þau geta valið úr til að ná sem hæstri ávöxtun.

Samkvæmt þessu gætu Guðrún og Sveinn náð 5,5% raunávöxtun með því að skipta eignum sínum í eftirfarandi hlutföllum:

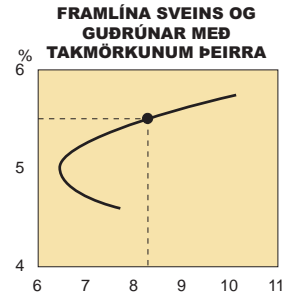
Spariskírteini ríkissjóðs	48,0%
Húsbréf	4,8%
Ríkisvixlar og ríkisbréf	16,0%
Bankavixlar	8,0%
Skuldabréf eignarleiguf.	2,5%
Hlutabréf	20,7%

Við útreikning á ávöxtun á verðbréfasafni Sveins og Guðrúnar er notuð spá um vexti sem þó er ekki mjög frábrugðin vöxtum á verðbréfamarkaði þegar spáin er gerð. Í stað þess að kaupa spariskírteini, húsbréf, ríkisvixla og ríkisbréf geta þau keypt einingar í verðbréfasjóði sem fjárfestir í þessum skuldabréfum. Það væri handhæg leið til áhættudreifingar.

Nú eru Sveinn og Guðrún búin að fá hugmynd um eignasafn með því að reikna út samsetningu sem gæfi þeim hæstu ávöxtun miðað við þá áhættu sem þau vilja taka. Þá er komið að því að fara yfir

Staðalfrávik er tölfræðileg stærð sem mælir sveiflur frá meðaltali, t.d. frá meðalávöxtun verðbréfa m.v. ákveðinn tíma. Staðalfrávik spariskírteina ríkissjóðs hefur mælst 8,4%, húsbréfa 23,1% og hlutabréfa 36,3%.

Þegar sparifé Sveins og Guðrúnar vex ættu þau einnig að kanna möguleika á kaupum á erlendum verðbréfum.

Framlína þeirra verðbréfasafna sem gefa Sveini og Guðrúnu hæstu ávöxtun m.v. ákveðna áhættu. Þau velja áhættu sem samsvarar um 9% staðalfráviki (breytileika í ávöxtun) og ná um 5,5% ávöxtun ef þau skipta eignum sínum nákvæmlega eins og það safn sem liggur á punktinum á framlínunni.

Þessi aðferð við að reikna út hvaða eignaskipting gefur hæstu ávöxtun m.v. ákveðna áhættu er yfirleitt ekki notuð fyrir en töluvert sparifé hefur myndast. Hins vegar getur hver og einn haft aðferðina að leiðarljósi við uppbyggingu eignasafns.

Núverandi skipting á sparifé Sveins og Guðrúnar:

Bankabók	1.300 þús.
Sparisk. rík.	1.000 þús.
Hlutabréf	200 þús.
Samtals	2.500 þús.

Skoða þarf hvort skipting sparifjár samræmist markmiðum og hvort hægt er að ná hærri ávöxtun með breyttri eignasamsetningu.

Hluta afreglulegum sparnaði sínum leggja Sveinn og Guðrún inn á húsnæðissparnaðarreikning. Hluta verja þau til kaupa á hlutabréfum í hlutabréfasjóði til að njóta skattalækkunar.

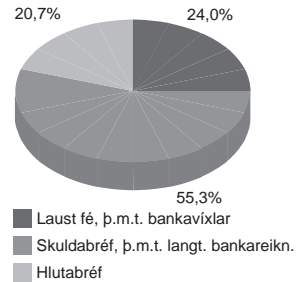
utanaðkomandi þætti sem hafa áhrif á endanlegt val þeirra. Þau skoða því vel töfluna í lið 3 hér að framan. Eignir þeirra eru það miklar að þau greiða eignaskatt.

Miðað við núverandi lög um tekju- og eignarskatt geta Sveinn og Guðrún valið verðbréf eða önnur sparnaðarform sem leiða til skattalækkunar. Skuldabréf ríkissjóðs og verðbréfasjóðir sem eiga eingöngu slík skuldabréf eru eignarskattsfrjáls og ættu að veða þungt í eignasafni þeirra.

Kaup á hlutabréfum geta lækkað tekjuskatt og innlegg á húsnæðissparnaðarreikninga geta lækkað tekju- og/eða eignarskattinn. Þess ber þó að geta að möguleikar til skattalækkunar munu falla niður árið 1997. Mikilvægt er að skoða vel hvaða áhrif kostnaður hefur á ávöxtun en það getur verið of dýrt að gera eignabreytingar þegar tekið er tillit til kostnaðar.

Sveinn og Guðrún kjósa að leggja mestan hluta af núverandi sparifé sínu í verðbréfasjóði sem kaupa ríkisverðbréf en hluta í spariskírteinum til langs tíma. Þannig tryggja þau fasta ávöxtun á hluta sparifjárins en njóta um leið sveigjanleika og áhættudreifingar sem verðbréfasjóður veitir. Hluti langtímasparnaðar er einnig á húsnæðissparnaðarreikningum. Vegna þess að Sveinn og Guðrún vilja hafa öryggissjóð sem hægt er að grípa til við óvæntar aðstæður hafa þau um 600 þús. kr. í bankavíxlum en vegna eignarskatts kaupa þau ríkisvixil í desember ár hvert. Auk þess eiga þau 100–200 þús. kr. á lausri bankabók til að grípa til við óvænt fjárútlát.

EIGNASKIPTING SVEINS OG GUÐRÚNAR EFTIR BREYTINGU

Sveinn og Guðrún nýta heimild til skattalækkunar með hlutabréfakaupum og innleggi á húsnæðissparnaðar reikninga. Auk þess eiga þau eignarskattsfrjáls verðbréf. Taka þarf tillit til skattlagningar, kostnaðar og endursöluönguleika auk áhættunnar.

HVAÐA VERÐBRÉF Á ÉG AÐ KAUPA?

Markmið með kaupum

- Öryggissjóður vegna ófyrirséðra atvika.
 Langtímavara sjóður.
 Til íbúðarkaupa eftir 2–5 ár.
 Spákaupmennska.
 Óákveðið.
 Er ráðstöfunin í samræmi við heildarmarkmið þín í fjármálum.

Ath! _____

Æviskeið

- Æviskeið 1: Frá upphafi vinnualdurs til fertugs.
 Æviskeið 2: Frá fertugu til starfsloka.
 Æviskeið 3: Eftirlaunaárin.

Viðhorf til áhættu

- Vil ekki taka áhættu?
 Vil taka takmarkaða áhættu eða áhættu með hluta sparifjár?
 Er reiðubúinn að taka mikla áhættu?

Ath! _____

Skattamál

- Greiði eignarskatt?
 Vil lækka tekjuskatt?
 Nýt vaxtabóta?
 Vil taka tillit til erfðafjárskatts?
 Annað varðandi skattlagningu.

Ath! _____

Eignasamsetning

- Á ekki annað sparifé
 Á sparifé:

Bankareikningar	_____
Verðbréfasjóðir	_____
Skuldabréf	_____
Hlutabréf	_____
Annað	_____

Huga þarf að:

- Endursölumöguleikum.
 Kostnaði við viðskiptin.
 Fyrirhöfn við viðskiptin.

Mögulegar leiðir/athugasemdir

Tengja þarf ákvörðun um sparnað því markmiði sem stefnt er að.

Æskilegt er að taka mið af aldri við kaup á verðbréfum.

Meta þarf viðhorf til áhættu, t.d. með því að þreyta áhættuprófið framur í kaflanum.

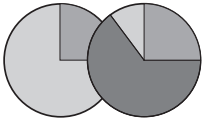
Skattaleg meðferð hefur oft mikil áhrif á ávöxtun.

Hvernig er núverandi samsetning sparifjár?

Gott er að gera lista yfir þá möguleika sem koma til greina eftir að hafa farið yfir þættina hér að ofan.

Með því að fara yfir þetta eyðublað er hægt að fá yfirsýn um þau atriði sem taka þarf tillit til við ávöxtun sparifjár.

5. Eignastýring

„Of oft kaupa einstaklingar verðbréf vegna þess að einhver segir þeim að gera það og selja þau aftur vegna þess að einhver annar mælir með því að selja.“
- *Business Week*, 11. október 1993.

Þeir sem vilja verja sem stystum tíma í stýringu eigna sinna ættu að velja hlutlausa stýringu eða fela hana sérfræðingum.

Þegar búið er að setja markmið í fjármálum, taka afstöðu til áhættu og meta áhrif utanaðkomandi þátta tekur eignaskipting við eins og hjá þeim Sveini og Guðrúnu hér að framan. Nú er hins vegar komið að því að taka afstöðu til þess hvernig á að stýra eignasafninu. Hægt er að velja mismunandi leiðir í því efni, þ.e. hlutlausa eða virka eignastýringu.

Í hlutlausri eignastýringu felst að reynt er að velja saman verðbréf í sem líkustum hlutföllum og skipting þeirra er á viðkomandi markaði. Ástæðan er sú að talið er að allar upplýsingar sem fáanlegar eru um viðkomandi markað endurspeglast í markaðsverði á hverjum tíma.

Í virkri eignastýringu felst að fjárfestir reynir að kaupa og selja verðbréf eftir mati hans á markaðnum á hverjum tíma. Þannig reynir hann að hámarka ávöxtun á verðbréfasafni sínu.

Hver og einn þarf að meta þann tíma og þá fyriröfn sem hann er reiðubúinn að verja í stýringu á eignum sínum. Sá sem vill hafa þennan tíma sem stystan ætti að velja hlutlausa eignastýringu með því að kaupa einingar í verðbréfa- og hlutabréfasjóðum. Það á einnig við um þá sem eru ekki með háar fjárhæðir til ávöxtunar, nema þeir séu þeim mun áhættusæknari. Þeir sem eru reiðubúnir að verja töluverðum tíma í að fylgjast með markaðnum og sinna kaupum og sölu verðbréfa geta frekar valið virka eignastýringu.

Þegar aðferð við eignastýringu er valin er mikilvægt að hafa í huga þann tíma og þá fyrirhöfn sem til þarf.

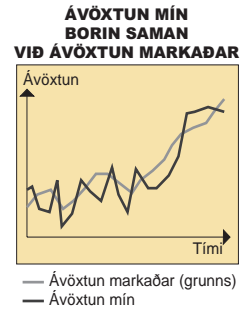
6. Mæling á árangri og eftirlit

Morgunblaðið

Ekki er þar með sagt að hægt sé að hætta að hugsa um verðbréfasafnið þótt það sé fullmótað og ákvörðun hafi verið tekin um stýringu þess. Mikilvægt er að fylgjast vel með því hvernig gengur að ná settum markmiðum. Er ávöxtun eignasafnsins eins og gert var ráð fyrir og í samræmi við þá viðmiðun, þann verðbréfa grunn, sem gengið var út frá í upphafi? Ef svo er þá er allt í besta lagi, en annars þarf að grípa inn í. Lítum á dæmið um Svein og Guðrúnu. Þau ætla að nota núverandi sparifé sitt og það sem þau leggja fyrir mánaðarlega í ákveðnum tilgangi. Þegar þau reiknuðu út hve mikið þarf til að ná þessum markmiðum miðuðu þau við ákveðna raunvexti. Sparifé þeirra þarf því að minnsta kosti að ávaxtast sem því nemur og helst gott betur.

Leita þarf upplýsinga með reglulegu millibili og fylgjast með ávöxtun. Ráðgjafi eða söluaðili á að gefa upplýsingar en einnig eru ýmsar upplýsingar í dagblöðum og fréttum. Í köflunum hér að framan er að finna leiðbeiningar um hvernig lesa á fjármálaupplýsingar og túlka fréttir.

Til að meta hvort ávöxtun er samkvæmt markmiðum þurfa Sveinn og Guðrún að yfirfara verðbréfaeignina a.m.k. einu sinni til tvisvar á ári. Mikilvægt er að fá haldgóðar upplýsingar um verðbréfaeignina frá söluaðila, t.d. um verðmæti á hverjum tíma og hvort breytingar eru fyrirsjáanlegar. Einnig þurfa þau að hafa í huga breytingar sem geta haft áhrif á verðbréfaeign þeirra, t.d. skattalagabreytingar og breytingar á vöxtum og verðbólgu. Aðstæður þeirra sjálfra og breyting á áður settum markmiðum getur einnig haft það í för með sér að breyta þarf áherslum og skipta yfir í aðrar tegundir verðbréfa.

Bera þarf saman ávöxtun eigin eignasafns og ávöxtun þess grunns sem miðað er við.

Fylgjast þarf með því hvaða áhrif breytingar hafa á ávöxtun. Hvaða áhrif hefur það til dæmis ef lagður verður á fjármagnstekjuskattur?

Reglulegur sparnaður

Eins og fram kemur í kaflanum um markmið getur verið nauðsynlegt að leggja fyrir reglulega til að ná settum markmiðum.

Með reglulegum sparnaði geta flestir eignast sparifé. Það er ekki nauðsynlegt að leggja fyrir háa fjárhæð í hvert skipti. Það sem mestu máli skiptir er að byrja að leggja fyrir nokkra upphæð með reglulegu millibili. Því fyrr sem byrjað er að leggja fyrir, þeim mun fyrr safnast sparnaðurinn saman og verður að verulegu sparifé. Ástæðan er sú að því lengur sem fólk getur lagt fyrir, þeim mun meira vinna vextirnir sjálfir við að auka spariféð.

Dæmi um höfuðstól í lok sparnaðartíma

Mánaðargreiðsla 10.000 kr.

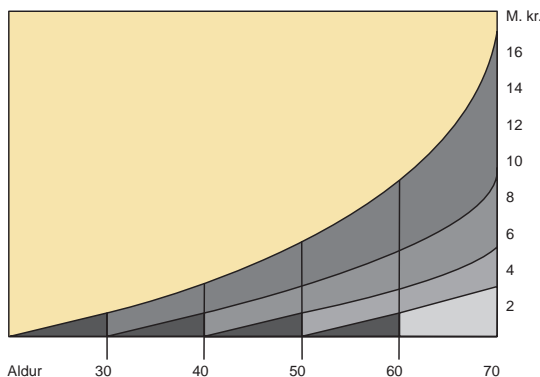
Raun- vextir	Sparað í 15 ár	Sparað í 20 ár
5%	2.648 þús.	4.508 þús.
7%	3.112 þús.	5.076 þús.

Dæmi um útborganir eftir reglulegan sparnað

10.000 kr. á mánuði í 20 ár.

Raun- vextir	Höfuðstóll endurgr. á 10 árum	Án þess að ganga á höfuðstól
5%	43.800	16.908
7%	60.200	29.610

Hvaða upphæð á að leggja fyrir fer eftir fjárhagslegum markmiðum eins og komið hefur fram hér að framan.

Vegna þess hve tíminn skiptir miklu máli við ávöxtun sparifjár er mikilvægt að byrja sem fyrst að spara. Sá sem leggur fyrir 10 þúsund krónur á mánuði frá 20 ára til 30 ára aldurs og lætur uppsafnað sparifé sitt halda áfram að ávaxtast á við

Ekki setja markið of hátt í upphafi.

70 ára aldur tæpar 17 milljónir króna. Sá sem leggur fyrir sömu upphæð frá 30 ára til 40 ára aldurs á hins vegar aðeins rúmar 9 milljónir króna sjötugur. Þeir sem byrja ekki fyrr en fertugir eða fimmtugir eignast enn minna. Í öllum tilfellum er sparnaðartíminn 10 ár og árleg raunávöxtun 6%. Ávöxtunartíminn er hins vegar breytilegur.

Á Íslandi bjóða bankar, verðbréfafyrirtæki og Þjónustumiðstöð ríkisverðbréfa upp á þjónustu varðandi reglulegan sparnað. Hægt er að spara reglulega með því að greiða inn á sérstaka banka-reikninga eða kaupa verðbréf í áskrift.

Verðbréf geta verið góður kostur fyrir þá sem vilja leggja fyrir reglulega til langs tíma. Ef markmiðið er að spara til skamms tíma, t.d. til nokkurra mánaða, er sjaldan ráðlegt að kaupa verðbéf. Kostnaður við að selja getur verið meiri en ávöxtunin ef hún er í skamman tíma. Einnig verður að meta áhættuna sem er samfara ávöxtunarleiðinni sem valin er.

Með töflunni „Reglulegur sparnaður — framreikni-stuðlar“ í viðauka er hægt að reikna út hver höfuðstóll reglulegs sparnaðar verður eftir ákveðinn árafjöldi miðað við mismunandi vexti.

Það er aldrei of snemmt að byrja að spara. Því fyrr sem byrjað er að leggja fyrir, þeim mun meira vinna vextirnir sjálfir við að auka spariféð.

Með því að kaupa hlutabréf reglulega er að öðru jöfnu hægt að forðast að kaupa á hæsta gengi nema lítinn hluta. Þannig er tryggt að hlutabréferu líka keypt þegar markaðsverð hefur lækkað. Best væri síðan að geta lagt aukalega fyrir til hlutabréfakaupa þegar markaðsverð hefur lækkað, t.d. um 10–15%.

Það sem verður að hafa í huga við reglulegan sparnað er að:

- það þarf að vera auðvelt og þægilegt að leggja fyrir,
- upphæðin sé ekki of há því annars er hætt á að góð áform renni út í sandinn,
- spariféð sé ávaxtað á öruggan hátt,
- vextir séu góðir,
- auðvelt sé að losa spariféð ef þörf krefur,
- upplýsingar um spariféð séu aðgengilegar svo að auðvelt sé að fylgjast með því hvernig spariféð vex og ávaxtast.

25 algengar fullyrðingar sem ekki fá staðist um fjármál og ávöxtun fjármuna

1. Ég fæ örugglega einhvern tíma stóra vinninginn.
2. Það er vonlaust að verða ríkur með því að spara.
3. Bankabækur eru öruggasti ávöxtunarkosturinn.
4. Ráðgjafinn minn í verðbréfafyrirtækinu/hjá bankanum veit allt umávöxtun.
5. Góð ráðgjöf er of dýr.
6. Það er nóg að fá eitt gott ráð á ári.
7. Glatað tækifæri kemur aldrei aftur.
8. Háir vextir eru himnasending.
9. Gull er besta fjárfestingin.
10. Leggðu alla þína fjármuni undir ef góð tækifæri gefast.
11. Mér kemur ekki við hvað Seðlabankinn er að gera.
12. Fjárfestu alltaf fyrir alla peningana þína.
13. Maður verður ekki fyrir neinu gengistapi ef maður á skuldabréf með föstum vöxtum.
14. Það er best að kaupa í verðbréfasjóðum þegar ávöxtun er há og selja þegar hún er lág.
15. Þegar efnahagsskilyrði eru hagstæð ganga hlutabréfaviðskipti vel.
16. Það er best að eiga hlutabréf í fáum fyrirtækjum og fylgjast vel með þeim.
17. Kaupu verðbréf og láttu þau síðan liggja.
18. Syntu alltaf á móti straumnum, þ.e. fjárfestu í öðru en fjöldinn gerir.
19. Syntu alltaf með straumnum, þ.e. fjárfestu eins og fjöldinn.
20. Einu sinni hlutabréf, aldrei aftur hlutabréf.
21. Kaupu bara hlutabréf þegar gengið er í lágsta punkti.
22. Kaupu bara hlutabréf þegar gengið er í hæsta punkti.
23. Það er aldrei „rétti“ tíminn til að kaupa eða selja verðbréf.
24. Vextir á skuldabréfum segja allt um ávöxtun þeirra.
25. Selja með tapi? Aldrei, frekar á ég bréfið áfram.

Stuðst við: Lattmann, J. M., Trachsler, J. 1992.

Das Buch vom Geld. Fortuna Finanz-Verlag AG. Zürich.

Lokaorð

Allir sem fjárfesta gera það í einhverjum tilgangi. Tryggingafélög, lífeyrissjóðir, bankar og fyrirtæki fjárfesta til að mæta skuldbindingum í framtíðinni. Einstaklingar vilja tryggja afkomu sína eignast þak yfir höfuðið eða bara komast í sumarfrí. Tilgangurinn með fjárfestingarstefnunni hefur því m.a. áhrif á það hvernig best er að ávaxta peninga. Hvað fjárfesta á til langs tíma hefur sitt að segja og fyrir einstaklinga skipta aldur, aðstæður og viðhorf til áhættu einnig máli.

Það sem skiptir einna mestu máli við val á ávöxtunarleið er þó að láta ekki glepjast af gylliboðum og muna að ávöxtunin er ekki það eina sem skiptir máli þegar fjárfest er. Áhætta fjárfestingarinnar er ekki síður mikilvæg. Að öðru jöfnu haldast ávöxtun og áhætta í hendur — því hærri ávöxtun, þeim mun meiri áhætta. Gleymist það getur verið verr af stað farið en heima setið.

Hér að framan hefur komið í ljós að það er hægt að mæla áhættu og stjórna henni. Með því að setja verðbréf skynsamlega saman í safn má stundum minnka áhættu um leið og ávöxtun eykst. Verðbréfasöfn sem eru þannig samsett að ekki er hægt að auka ávöxtun án þess að auka áhættu eða minnka áhættu án þess að draga úr ávöxtun nefnast skilvirk söfn. Verðbréfasjóðir auðvelda einstaklingum að eignast slík söfn og erlend verðbréf eru mikilvæg vegna þess að þau margfalda möguleika fjárfesta á að vega saman ávöxtun og áhættu.

Það er sem sagt stundum hægt að fá eitthvað fyrir ekkert ...